

Teoksesta:
Uusi-Kylä, k. 2006. Hyvä, paha opettaja.
Hki / Jkl : Minerva, 2006 Gummerus
Kirjapaino.

Koulu, aikansa arvojen kuvaustin

Koulumaailma heijastelee yhteiskunnan arvoja ja sitä millainen ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys sitä hallitsevat. Taistelu peruskoulusta 1960-luvun lopulla kuvaa hyvin sitä koulutuspolitiikkaa, joka vallitsi etenkin oppikoulun opettajien parissa. Monet uskoivat vilpittömästi, että koulu joutuu kaokseen, jos lahjattomat ja lahjakkaat oppilaat surlotaan samoihin koululuokkiin, yhteiseen peruskouluun. Ajateltiin, että lahjakkuus on yksinomaan synnynnäinen ja pysyvä ominaisuus eikä kaikilla ole edellytyksiä oppia vieraita kieliä tai matematiikkaa.

Sama ajattelutapa on elänyt sitkeästi vuosikymmeniä. Joidenkin vaikutusvaltaisten yliopiston ja elinkeinoelämän edustajien peruskoulukritiikki voimistui vuosituhannen vaihteessa vaatimukseksi suomalaisen koulujärjestelmän perusteellisesta muuttamisesta, jotta varsinkin "väärän ja tasapäistävän koulupolitiikan" vintummat voitaisiin korjata.

Pari oppinutta tiedemiehistä todisti, että hyvinvointivaltioiden kouluissa vallinnut tasapäisyyssajattelu on tuhonnut sivistyksen, varsinkin luonnontieteellis-matemattisen. Geeneissä periytyvä lahjakkuus sanelee ratkaisevasti ihmisen elämän suunnan, mm. sen mihin ammattiin ihminen sopii, he väittivät. Tyhmä sopii esimerkiksi lhanleikkaajaksi tai aputoihin, keskinkertainen opettajaksi ja älykäs atomifysikoksi.

Vuosien 2001 ja 2004 kansainväliset koulusaavutustutkimukset osoittivat väitteet suomalaisen koululaitoksen rappiosta ennakkoluuloiksi. Lukemisen, matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen oli Suomessa erinomaista. Suomi oli paras maa 30 länsimaan joukossa.

Koulun arvopohja

Opetus saa arvonsa ja tavoitteensa ympäröivästä yhteiskunnasta. Millainen on se yhteiskunta, joka herjastelee arvomaailmaansa suomalaisen koulujärjestelmään? Ohjaako kansakunnan taloudellisen kilpailukyvyyn taistelun lastenkin elämää?

Koulun ulkopuolelta tulee voimakkaita vaatimuksia opetuksen tehostamiseksi. Koulun tulisi jalostaa oppilasta huippuosaajia työelämän tarpeisiin, vaaditaan. Oppilas on ikään kuin raaka-ainetta, josta hiotaan turhat ja hyödyttömät osat pois, arvokas käytetään hyväksi ja jäljelle jää ns. osaaja, alansa ekspertti.

Äärimmillään tällainen näkemys jättää tavoitteista pois sivistyneisyyden, luovuuden, inhimillisyyden ja yhteisöllisyyden, joissa syvää tyydytystä tuottava itsensä toteuttaminen, tehokkuus ja luovuus yhtyvät korkeatasoiseen moraliin.

Yhdysvaltoihin natsseja paennut saksalainen psykoterapeutti Karen Horney kuvasi vuonna 1937 amerikkalaisia kilpailuyhteiskuntaa ja sen seurauksia ihmisille, joihin hän terapeuttina tutustui seuraavalla tavalla:

”Moderni kulttuuri perustuu ihmisten väliseen taloudelliseen kilpailuun. Toisistaan eristettyjen yksilöiden on kilpailtava oman ryhmänsä jäsenten kanssa, yrittäviä työntäitä

muut syrjään. Yhden etu on usein toisen tappio. Tämä aiheuttaa ihmisten välistä vihamielisyyttä. Jokainen on toisensa kilpailija, vaikka tämä tosiasia yritettäisiin naamioida kohelteluksien taakse. Kilpaileminen ei ole mikään luonnonlaki, pakko, vaan kulttuurisesti ehdollistunut tapa. Kilpailu aiheuttaa ihmisille epäonnistumisen pelkoa, joka on tietenkin aivan realistista, koska häviöitä on kilpailuyhteiskunnassa paljon ja voittajia vähän. Taloudelliseen epävarmuuteen liittyvät perustarpeiden tyydyttämättä jääminen, jopa maineen menettämisen uhka. Kuivitellaan että menestys johtuu vain yksilön kyvyistä, vaikka siihen vaikuttavat monet yksilön kontrollin ulkopuoliset tekijät.

Neuroottinen kilpailu tuottaa yksilöitasolla traagisia seurauksia. Jokainen on kuin kipparatsastaja, jolle vain yksi asia on tärkeä: hänen on oltava muiden edellä. Hänen on saatava enemmän aikaa. Ei riitä että menestyy, on oltava ylivoimainen, ainutlaatuinen. Mikään menestys ei superihmiselle koskaan riitä.”

Näin Horney väittää terapeutin asiantuntemuksellaan.

Ymmärtävätkö koulujen tulosvastuullista tehokkuutta vaativat nykyvaikuttajat mihin heidän vaatimustensa toteuttaminen johtaisi? Kuka haluaisi ehdoin tahdoin polttaa lapset ja nuoret loppuun? Kuka haluaisi nuorille lisää riittämättömyyden tunteita ja masennusta?

Japanissa puoli miljoonaa koululaista on pudonnut äärimmäisen kovasta koulukilpailusta masennuspotilaiksi. Heille suunnitellaan terapiakeskusta Okinawan saarelle.

Terve järki kadoksissa

Lasten valmennus halutaan aloittaa monessa maassa mahdollisimman aikaisin, jotta hyvä asema elintaso-

kilpailussa olisi taattu. Yhdysvalloissa ollaan pitkällä, mutta Suomi kiri perässä.

Fysioterapeutti Glenn Doman on perustanut *Parempi lapsi instituutin* (*Better Baby Institute*) Philadelphian. Instituutti lupaa kouluttaa "parempia lapsia" yhdessä vanhempien kanssa.

Paremman lapsen harjoittaminen alkaa jo ennen syntymää antamalla sikiölle kasvattavia virikkeitä. "Koulutus on aloitettava riittävän ajoissa, muuten ajot jäävät kuin tietokoneeksi, jota ei ole ohjelmoitu", Doman perustelee. "On väärin turhauttaa vanhempia antamalla heidän odottaa viisi, kuusi vuotta ennen kuin systemaattinen kasvatusta aloitetaan".

"Parempi lapsi"-kurssella koulutetaan ennen kaikkea huippuaitteja, jotka yhdessä isien, sisarusten ja isovanhempien kanssa auttavat lasta kehittämään pilleviä kykyjään tehokkaasti. Tämä tapahtuu instituutin kursseilla ja kotiloissa instituutin myymien materiaalien avulla. Tarjolla on mm. kirja *Miten monikermaisista lapsista älykkyyssosamaarän*. Haaste on melkoinen: älykkyyssosamaarien keskiarvo populaatiossa on 100, ja tiittävästi korkein mitattu älykkyyssosamaarä on 228.

Miksi yksivuotiaan taitoja pitäisi yrittää väkisin kehittää, kun psykofyysisen kehityksen luonnollisia rajoja ei voi ylittää ja muut lapset saavuttavat vaivojin paremmalle lapselle opetetut taidot itsestään muutaman vuoden päästä?

Doman vakuuttaa, että jokainen yksivuotias oppii yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskua, kunhan ei käytetä yli sadan meneviä lukuarvoja. Kun paremmat kaksivuotiaat pannaan juoksulenkille motorikan ja fyysisen kunnan kehittämiseksi, herää epäily höykytyksen tarkoituksesta. Koulutettu esikouluikäisten lapsiryhmä haluaa uida, soittaa viulua, tanssia balettia, puhua ja-

pania ja muita kieliä; instituutissa uskotellaan. Lapset myös lukevat aikuisten kirjoja ja ratkovat sujuvasti matemaattisia ongelmia. Kesäleirillä he rakensivat omin käsin lautan, jolla lipuivat joella laulaen klassisia sävelmiä liikuttuneiden vanhempien seurassa esitystä rannalta.

Tämä kaikki tapahtuu paitsi lasten, myös ihmiskunnan paremman tulevaisuuden vuoksi, todetaan instituutin tiedotteessa.

Voisi kuvitella, että edellä oleva kuvaus on mautonta pilaa, mutta ikävä kyllä se on toista totta.

Tuottaako instituutti parempia lapsia, kuten lupaa? Tuskin, pikemminkin ahdistuneita ihmisen taimia, joiden tulee joka päivä herätä täyttämään vanhempiensa odotukset ja vaatimukset, ansaitsemaan kovalla työllä se rakkaus, hyväksyntä ja turvallisuus, joiden pitäisi kuulua jokaiselle lapselle itsestään selvyytensä.

Entiset paremmat lapset ovat murrosiässä suoritus- tasoltaan tavallisia nuoria. Valitettavan moni heistä joutuu turvautumaan psykiatrien ja psykologien apuun, koska he kokevat etteivät pysty täyttämään vanhempiensa odotuksia, eikä elämällä ole ylipäätään tarjottavanaan tulevaisuudessa mitään myönteisiä. Loppuun poltettu nuori suorittaja on aina joutunut kätkemään luovuutensa, tunteensa, hellyyden, hyväksymisen ja rakastetuksi tulemisen tarpeensa. Se perusta, jolle oman lahjakkuuden kehittämisen ja siitä nauttimisen sekä elämänilo rakentuvat on pahimmissa tapauksissa haudattu iäksi. Vanhempien odotukset on petetty katkerasti – ja kuinka paljon kiittämättömien lasten hyväksi olikaan tehty!

Lapset ja nuoret ovat yhteiskunnan peli, kotien henkisen tilan armoston kuvastin. Sekä monen "menestyjän" että "luuserin" kodissa lapset maksavat kovaa

hintaa nykymenosta: juopottelevat, käyttävät huumeita ja menettävät mielenterveytensä ja elämänilonsa. Do-
man itse väittää perusteettomasti, että ”paremmat lap-
set” luovan aikanaan paremman maailman päästessään
vaikuttamaan poliittisten ja taloudellisten organisaati-
oiden kautta koko ihmiskunnan kehitykseen. Väite on
outo, suorastaan valheellinen ja typerä.

Opetustyön eettinen perusta

Opettaja ei ole pelkkä opetusteknikko, eikä oppisisäl-
töjen ja opetusmenetelmien hyvä hallinta riittä. Hyvä
opettaja on myös oikeudenmukainen ja kypsä kasvat-
taja.

Opetusalan ammattijärjestö OAJ on määrittellyt ope-
tajan ammattietikan perustan, jossa korostuu hyvä am-
matitaito. Opettajan ammatin erityislaatu näkyy siinä,
että opettajien työn tulokset näkyvät usein vasta tule-
vaisuudessa.

Opettajan rooli on merkittävä myönteisten oppimis-
kokemusten syntyemisessä ja oppilaan terveen itsetun-
non vahvistamisessa. Opettaja hyödyntää työssään kas-
vatusta, opetusta ja oppimisen mahdollisuuksia yksilön
parhaaksi ja pyrkii samalla täyttämään yhteiskunnan
odotukset. Opettajan roolin muutos lähemmäksi oppi-
lasta korostaa opettajan valtaa ja vastuuta. Tavoitteena
oleva sisäistynyt eettisyys estää opettajaa käyttämästä
asemaansa väärin.

Jokaisen opettajan tulee työssään pohdita ja arvioida
toimintansa motiivien ja päämäärien eettisyyttä. Eettis-
ten periaatteiden on tarkoitus tehdä opettajan työhön
aina kuulunut eettisyys näkyväksi ja tiedostetuksi.

Opettajan eettisten periaatteiden taustalla ovat seuraava-
vat OAJ:n määrittelemät arvot:

- Ihmisarvon lähtökohdana on humanistinen ihmis-
käsite ja ihmisen kunnioittaminen.
- Totuudellisuus. Tutkiva lähestymistapa opettajan
työssä edellyttää avointa keskustelua ja totuuden
etsimistä. Opettajan tulee olla rehellinen itselleen
sekä kaikessa vuorovaikutuksessa.
- Oikeudenmukaisuus. Oikeudenmukaisuuden to-
teutuminen on tärkeää. Siihen sisältyy erityisesti
tasa-arvo, syrjinnän ja suosimisen välttäminen,
kuulluksi tuleminen sekä oikeus selvittää ristiriit-
dat. Oikeudenmukaisuus näkyy myös opettajan
antamassa arvioinnissa.
- Vapaus. Opettajalla on oikeus omaan arvomaail-
maansa, mutta se on sidoksissa opettajan perus-
tehtävään sekä sitä määrittävään lainsäädäntöön
ja opetussuunnitelmiin. Vaikka opettaja joutuukin
asettamaan työssään rajoja, tulee kaiken kanssa-
käynnin lähtökohdana olla ihmisarvoon liittyvän
vapauden kunnioittaminen.

Opettajajärjestö on jakanut opettajan eettiset periaatteet
lisämäärityksiin.

- Opettaja ja oppilas. Opettaja hyväksyy ja huomioi
oppilaan ainutkertaisena ihmisenä, kunnioittaa hä-
nen oikeuksiaan sekä suhtautuu häneen oikeuden-
mukaisesti. Opettaja pyrkii ymmärtämään oppilaan
lähtökohdita ja mielipiteitä ja käsittelee oppilaan
persoonaan liittyviä sekä yksityisiä asioita tahdik-
kaasti. Opettaja ei hyväksy toisten ihmisten hyväk-
sikäyttöä ja ottaa erityisesti huomioon oppilaat,
jotka tarvitsevat huolenpitoa ja suojelua. Opettajan
vastuu on sitä suurempi, mitä nuoremmasta oppi-

laasta on kysymys. Yhteistyö opettajan ja lapsesta vastuussa olevien aikuisten välillä on tärkeää.

- Opettaja itse. Opettajan oikeus ja velvollisuus on hoitaa ja kehittää omaa persoonaansa, jolla hän työskentelee, mutta myös opettajalla on oikeus yksityisyyteen. Opettajan on voitava luottaa oikeudenmukaisuuden toteutumiseen omalla kohdallaan hoitaessaan työtään.
- Opettaja ja kollegat. Opettajat toimivat työyhteisössä hyväksyen toistensa yksilöllisyyden. He auttavat ja tukevat toisiaan ja pyrkivät löytämään tasapainon oman autonomian ja työyhteisön välille. Opettajat arvostavat tehtävänsä ja kunnioittavat kollegoitaa ammattikunnan jäseninä.
- Opettajan suhde työhönsä. Opettaja sitoutuu työtään määrittävään normistoon ja ammattietiikkaan. Opettaja hoitaa tehtävänsä vastuullisesti ja kehittää työtään. Opettaja arvioi omaa työtänsä, hyväksyy erehtyvyytensä ja on valmis tarkistamaan omia näkemyksiään.
- Opettajan suhde yhteiskuntaan. Yksi yhteiskunnan tärkeimmistä tehtävistä on opetustyö. Työn toteutukseen vaikuttavat opetustyöhön kohdistetut voimavarat.
- Opettaja toimii yhteistyössä oppilaiden kotien, ympäröivän yhteisön ja yhteiskunnan kanssa. Hän huolehtii ammatillisesta kehitymisestään.

Moraalisesti kehittynyt opettaja on viisas. Mihaly Csikszentmihalyin mukaan viisaudessa on kolme puolta. Ensimmäisessä se on kognitiivinen ominaisuus, tapa tietää. Viisaus on myös hyve, tapa toimia tietyllä tavalla sosiaalisessa yhteisössä. Viisaus johtaa henkilökohtaiseen hyvään, koska viisauden harjoittaminen johtaa iloon ja sisäiseen rauhaan.

Kapea-alainen, isekäs specialisti ei ole viisas, vaikka olisikin älykäs. Viisas opettaja ei ota itseään liian vakavasti, koska hän ymmärtää, että minuus on häviävä illuusio. Isekään minäkeskisyyden kahleista vapautuminen vaatii rohkeutta, mutta ne, jotka sinä onnistuvat, harvoin katuvat, Csikszentmihalyi toteaa.

Viisas opettaja auttaa oppilaidensa kasvamista ihmisyyteen. Kasvatuksen pitäisi auttaa jokaista ihmistä pyrkimään kohiti hyvyttä, kauneutta ja totuutta sekä ihmisarvon kunnioittamista. Matkalla tarvitaan kypsää, turvallisia kasvattajia, jotka näyttävät suuntaa ja toimivat itse malleina, ymmärtävät mikä on lapsi ja mikä on järjen, tunteen ja kehon merkitys ihmisen kehityksessä. Aikuinen kasvattaja ei jätä lasta liian aikaisin selviytymään asioista, joihin tämä ei vielä pysty. Viisas kasvattaja antaa ajan tullen lapsen valita oman tiensä ja poistuu taustalle, mutta kertoo osoitteensa ja sen että ovi on aina tarvittaessa auki; oli yö tai päivä, satoi tai paistoi.

Howard Gardner, Mihaly Csikszentmihalyi ja William Damon kuvaavat miten ihminen taistelee työelämässä jatkuvasti työsaavutustensa, maineensa ja moraalinsa välillä. Monia huippuammattilaisia ei yhteinen hyvä tunnuta koskettavan. Koulutuksen päähuomiokin kohdistuu yleensä vain tekniseen työn hallintaan, eikä arvoihin. Eettisiä kysymyksiä ei saisi unohtaa markkinavoimien maailmassa, tutkijat korostavat.

Aito kasvatuksen ammattilainen kantaa vastuunsa myös yhteisestä hyvästä aggressiivisten markkinavoimien puolistuksessa.

Hyvän työn peruskriteeri on se, että se tuntuu itsestä hyvältä. Kun opettaja tiedostaa tavoitteensa, työskentelee ahkerasti käyttäen ammattitaitojaan ja saa hyvää palautetta työstään, hän voi tuntea oikeutetusti tyydytystä. Hän alkaa tuntea ammatinensa vaikutukset perso-

naansa, hän haluaa kasvaa arvomaailmansa mukaiseksi eheäksi ihmiseksi.

Jokainen opettaja kärsii joskus hajanaisuuden tunteesta tai arvokriisistä, mutta sen sietää, kun tietää kuka on ja mitä arvoja edustaa, Gardner kumppaneineen toteaa. On helpompi opettaa tietoja ja taitoja, kuin rakentaa arvokasta luonnetta. Massamedia suoltaa informaatiota, joka parhaimmillaan on hyödyttömiä, pahimmillaan vaarallista.

Koululle asetetaan suuria odotuksia oppilaiden luonteen ja moraalien kasvattajana. Antikin hyveet hyvyys, kauneus ja totuus eivät ole nykyään kovin korkeassa kurssissa. Nyt olisi tärkeintä voittaa, menestyä, tulla rikkaaksi ja kuuluisaksi. Pitäisikö siis tulevat sukupolvet kasvattaa kouhussa valitsemaan puolensa, ymmärtämään mitä oma etu vaatii vai siihen, että meillä on yhteinen vastuu koko maailmasta? Onko meidän kasvatettava tulevia sukupolvia periaatteella "koirat syövät koiria" voittajiksi, menestyjiksi? Onko elämä nollasummapelejä, jossa markkinat määräävät? Onko tulevaisuuden koulu markkinapaikka, jossa kaikki myyvät ja mainostavat itseään ja osaamistaan vai onko siellä sijaa ihmisyydelle, rauhalliselle kasvulle, persoonallisuuden eheytymiselle ja luovalle itsensä toteuttamiselle todellisessa yhteisössä, jossa jokaista oppilasta, opettajaa ja muuta työntekijää kunnioitetaan aidosti.

Csikszentmihalyi on todennut, että länsimaisen tieteen ja teknologian suuret saavutukset ovat syntyneet siitä, että ihminen on onnistunut tunkemaan yhä enemmän tietoa yhä kapeampiin kanaviin. Tämä on johtanut sokeaan tietoisuuskoon. Jotkut aivotutkijat ymmärtävät ihmismielen toiminnan perusteista vähemmän kuin Australian aboriginaalit ja monen sosiaalitetilijän ka-

pea-alaisuutta kuvastaa, että hän ei ehkä pysty ratkaisemaan yksinkertaisia yhtälöitä.

Mikä on "hyvää" tai "paha" on ratkaistava ihmisen motiivien valossa. Irrallisten oppiaineiden merkityksen ylikorostamisen sijasta opetuksessa olisi pohdittava mikä opetuksen vaikutus on yksilön, yhteisön ja koko huomakunnan elämään. Esimerkiksi biologian ja historian opetus tulisi sitoa ekologisten, taloudellisten, sosiologisten ja biologisten tekijöiden yhteyteen.

Kouluissa kautta maailman pitäisi oppia kajoamaan rohkeasti ihmiskunnan perusongelmiin: Mitä voidaan tehdä, jotta maapallo säilyisi elinkelpoisena? Miten auttaa ihmiskuntaa integroitumaan hajoamisen, vihollisuuksien ja tuhon sijasta? Ihmisten tulisi etsiä viisautta sen sijaan että rikkaus ja menestyminen keinoja kahlittamatta asetetaan hyvän elämän kriteereiksi. On uskallettava sanoa pahuutta pahuudeksi, vallanhimoa vallanhimoksi, itsekkyyttä itsekkyydeksi silloinkin, kun sitä esiintyy valtaa käyttävien auktoriteettien taholla, Csikszentmihalyi vaatii.

Maailma voidaan muuttaa paremmaksi vain kasvatuksella. Oppilaat tulee opettaa koulussa kantamaan vastuuta toisistaan ja edistämään koulu-yhteisön hyvää.

Eettisellä alueella ihmiskunta ei juuri näytä kehittyvän. Sodat, ihmisten alistaminen, ahneus, julmuus ja itsekkyyys kukoistavat maailmassa samalla lailla kuin aina ennenkin. Nykymaailmassa tilanne on entistä vaarallisempi, koska ihmiskunnalla on käytettävissään aseita, joiden avulla voidaan tuottaa hirvittävää tuhoa.

Suomi on pieni kansakunta ja voidaan kysyä, mitä merkitystä meillä on ihmiskunnan suurien ongelmien ratkaisemisessa. Kukaan ei voi väistää vastuutaan maailman tilasta. On tärkeää, että jokainen suomalainen

oppilas kasvatetaan eettiseen vastuuseen itsestään, lä-
himmäisistään, ympäristöstään ja koko maailmasta.

Ei ole yleismaailmallista oppia joka selittäisi kaavamaisesti ihmisen tekojen hyvyysden tai pahuuden. Lasten kannalta keskeinen asiakirja on YK:n ihmisoike-
uksien ja lasten oikeuksien julistus, jotka useimmat val-
tiot ovat hyväksyneet. Sen 26. artiklassa todetaan, että
"opetuksen on pyrittävä ihmishengen täyteen kehittämiseen
ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien täyteen kunnioittami-
sen varmistamiseen. Sen on edistettävä ymmärtämistä, ystä-
vyyttä ja suvaitsevaisuutta kaikkien kansakuntien, kaikkien
rotujen ja uskontoryhmien kesken sekä Yhdistyneitten Kan-
sakuntien toimintaa rauhan ylläpitämiseksi. Ihmisoikeuksien
julistaminen merkitsee samalla ihmisen velvollisuuksien ju-
listamista".

Opetussuunnitelma ja koululait

Opettaja toteuttaa työssään aina virallista opetussuun-
nitelmää. Vaikka suunnitelma onkin sitova, opettajalle
jää paljon itsenäistä harkintavaltaa, kun hän suunnit-
telee, toteuttaa ja arvioi opetusta. Opettajakoulutuksen
opettajaihanteena on nykyisin itsenäinen pedagoginen
ajattelija, jonka toimintaa ohjaavat eettiset velvoitteet.
Kaikkein tärkeintä on opettajan suhde oppilaisiin. Hy-
vän opettajan toimintaa ohjaa pedagoginen eetos, hän
pyrkii toimissaan edistämään oppilaidensa tasapainois-
ta kasvua hyväksi, ahkeriksi ihmisiksi, jotka erottavat
käytännössä hyvän ja pahan, oikean ja väärän.

Suomessa opetuksen perusarvoista päätetään val-
takunnallisesti, eikä yksityisen opettajan ole pakko
osallistua ainakaan kovin aktiivisesti omaa kouluun
koskevaan arvokeskusteluun ellei hän sitä itse halua.

Riittää, kun opettaja noudattaa koululainsäädännön
ja valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden
henkeä.

Vuoden 1999 alusta voimaan tulleet peruskoululaki mää-
rittelee peruskoulun yleistavoitteet seuraavasti:

"Tässä laissa tarkoitettun opetuksen tavoitteena on tukea
oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen
yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarvit-
tavia tietoja ja taitoja. Lisäksi esiopetuksen tavoitteena on
osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisvalmiutta
yhteiskunnassa sekä parantaa lasten edellytyksiä osallistua
koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.
Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata yhdenvertaisuus
koulutuksessa koko maan alueella."

Lukiolaki määrittelee lukioiden yleistavoitteet näin:

"Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasva-
mistia hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi sekä
antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten
sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta
tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi koulutuksen tulee tukea
opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä
kehittämiseen elämänsä aikana."

Ihmisyys, eettisyys, sivistys ja hyvyys ovat termejä, jot-
ka on helppo hyväksyä periaatteessa. Niiden todellinen
merkitys kouluelämälle ratkaistaan jokaisessa koulussa
ja jokaisessa opetusstilanteessa koulun arjessa.

Lakitekstin yleistavoitteita ei pitäisi kuitenkaan si-
vuuttaa turhina ja sisällyksettöminä. Jokaisen opettajan
olisi pysähdyttävä pohtimaan mitä lain tavoitteiden

pitäisi merkitä arjen koulutyölle. Nyt vaikuttaa siltä, että tärkeimmiksi tavoitteiksi ovat nousseet "tietoyhteiskunta", "osaaminen" ja "elinikäinen oppiminen". Nekin ovat tärkeitä asioita. Ei kuitenkaan pitäisi unohtaa, että tietäminen, tehokkuus ja tuleva ammatittaito lepäivät persoonallisuuden eheyden päällä ja kasvavat sen pohjalta.

Yhä kannattaisi arvostaa Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean v. 1970 kirjoittamaa lausumaa ihmisarvon merkityksestä opetuksessa ja kasvatuksessa:

"Koulun tulisi ohjata oppilaita harvaiseen, että jokaisella ihmisellä on ihmisarvo, joka on täysin riippumaton ammattita, varallisuudesta, rodusta, iästä, saavutuksista, terveydestä, kyvyistä ja muista henkilökohtaisista ominaisuuksista. Siksi opetuksessa on tähdennettävä että on arvokasta ponnistella itsensä kehittämiseksi. Konkreettisena lähtökohtana oppilaiden omassa elämäntilissä voidaan pitää sitä, että he eivät kohtele ketään väheksyvästi, vaan osoittavat ystävällisyyttä ja avuliaisuutta erityisesti heikompia, avun tarpeessa olevia sekä varhuksia kohtaan. Oppilailla tulisi olla runsaasti tilaisuuksia eläytyä erilaisten ihmisyyksiöiden ajatuksiin, tunteisiin, pyrkimyksiin sekä kehittyä ymmärtämään erilaisia elämänsuhteita ja niihin liittyviä ongelmia."

Lukion opetussuunnitelman perusteet (2003) korostaa oppilaiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden merkitystä. Lukion tulisi olla yhteisö, jossa luodaan edellytyksiä osallisuuden, keskinäisen tuen ja oikeudenmukaisuuden kokemiselle. Tältä pohjalta nousevat elämänilo, mielenterveys ja jaksaminen.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004) määrittelee oppimisympäristön käsitteen. Fyysisestä ympäristöstä erotetaan psyykkinen ja sosiaalinen oppi-

misympäristö, jonka muodostavat oppilaiden kognitiiviset ja emotionaaliset tekijät yhdistyneinä koulun ilmiösuhteisiin ja päivittäiseen vuorovaikutukseen. Perusteiden mukaan vuorovaikutuksen tulisi tukea avointa, kiireetöntä rohkaisevaa ilmapiiriä; turvallisessa ympäristössä edistetään oppilaan tavoitteisuutta ja uteliaisuutta, joka johtaa parhaimmillaan sisäisen opiskelumuotivaatioon, jopa luovuuden kasvuun.

Kaikki kouluopetus on myös koulukasvatusta eli koulunkäynti vaikuttaa oppilaiden minäkuvaa, tunte-elämään ja mielenterveyteen. Kasvatuksen tuloksena oppilas muodostaa voimakkaita mielikuvia omasta pystyvyydestään, siitä onko hänellä oppiaineiden vaatimaa lahjakkuutta, onko hän synynnäisesti lahjakas tai lahjaton, vai onko koulumenesyksessä kysymys enemminkin harrastuneisuudesta ja opiskelumotivaatiosta. Pedagogisesti hyvä oppimisympäristö luo jokaiselle oppilaalle myönteistä, samalla kuitenkin realistista kuvaa itsestään ja mahdollisuuksistaan elää hyvää ja arvokasta elämää.

Koululakien ja koulutyötä ohjaavien asiakirjojen velvoitteet tulisi ottaa vakavasti. Koulun tulisi olla turvallinen ja viihtyisä yhteisö, jossa oppilaiden yhteenkuuluvuuden, ystäväyden ja turvallisuuden kokemukset antavat vankan pohjan tehokkalle opiskelulle. Jos tuo pohja puuttuu, oppilaasta tulee helposti alisuorittuja, jonka tunne-elämä on epätasapainossa. Oppilas voi huonosti, hän ei uskalla luoda mitään uutta ja ompeleistä, vaan keskittää koko huomionsa ulkoisten vaatimusten täyttämiseen.

Albert Einsteinin mukaan olisi varottava saarnamasta nuorille menestymistä elämän tarkoituksena. Jokainen saa muilta ihmisiltä pajon enemmän kuin pystyy näille antamaan. Ihmisen arvokkuus mitataan

parhaiten sillä, mitä hän antaa muille, ei sillä, mitä hän itselleen saa. "Kunnioita jokaista ihmistä, älä ihannoita ketään", kehotti Einstein viisaasti. Hän puhui myös näin:

"Ihmistä, oppilaista, opiskelija ei pidä kohdella kuin esinettä. Meidän tulisi kasvatata tasapainoisia persoonallisuksia eikä spesialisteja. Tärkeimmälle sijalle kasvatuksessa tulisi aina asettaa ihmisen kyky ajatella itsenäisesti, terve arrostelukyky on tärkeämpää kuin tietojen kasaaminen. Humanistisia ja luonnontieteitä ei pidä asettaa vastakkain toisensa kilpailijoiksi. Sivistyneen ihmiskunnan kohtalo riippuu enemmän moraalin tasosta kuin tuotantokrysyistä. Vapaa taloudellisten voimien leikki, sääntelemättömän halu kerää itselleen aina vain enemmän valtaa ja varallisuutta aiheuttavat ongelmia. Onnellisen elämän edellytyksiin kuuluu yhteisöllisyys ja suhteellisuusudentaju, kyky rajoittaa halujaan ja tarpeitaan."

Turvallinen
koulu

Näin muuan opettajaksi opiskeleva muistelee kouluturvattomuuttaan:

Ala-asteellamme oli opettaja, jota kaikki pelkäsivät. Miehestä kulki hurjia huhuja mielenvikaisuudesta alkoholismin. Miehen lempiäusahaduksiin kuului muun muassa kesken hiljaisen tunnin kovaa jonkun onnettoman korvan karjastuna: "Älä haukottele, kitarisat päivetty!" Levottomuudesta seurannut sopiva sanktio oli laittaa koko luokka juoksemaan parkasella koulua ympäri pipot päässä ja kengät jalassa, mutta ilman takkeja. Kerran puukäsityötunnilla eräs vilkas poika ei oikein malttanut istua aloillaan, jolloin opettaja nappasi poika ranteesta kiinni, käynnisti sirkkelin ja uhkasi työntää poijan käden terään. Koko luokka tuijotti kauhusta jäykkänä.

Lasten mielenterveyttä ei saa tuhota asettamalla heitä alttiiksi jatkuvasti saavutuksia vertailevalle koulujärjestelmälle, joka murentaa isetuntoa ja tuottaa monille epätoivoa. Yhteistä ulkomaille sattuneille koululaisten tekemille järjestöille koulumurhille on ollut yksi selittävä tekijä: Koulutappajat ovat tunteneet, että ei ole yhtään aikuisia, joka varauksettomasti hyväksyisi heidät, antaisi turvaa ja rakkautta. Monia on vertailtu jatkuvasti menestyneempiin sisaruskinsa. Amerikkalainen teini tappoi ensin vanhempansa, koska ei halunnut heidän joutuvan häpeämään poikansa heikkoa koulumenesystä. Sitten poika meni kouluun tappamaan tovereitaan.

On luultavaa, että Suomessakin tapahtuu kaiken aikaa piiloon jääviä tragedioita, jotka olisi pystytty es-

tämään, jos olisi ymmärretty mikä kasvatuksessa on olennaista: lapsen ymmärtäminen, hyväksyminen ja kuunteleminen.

Ihmisen perustarpeista tulevat ensin turvallisuuden, rakkauden ja hyväksynnän tarpeet. Vasta niiden varaan voidaan rakentaa tehokkuus ja itsensä toteuttaminen. Miksi tämän yksinkertaisen totuuden hyväksyminen näyttää olevan niin vaikeaa?

Nykyisin puhutan paljon koulujen turvallisuudesta. Sen ehdottomasti tärkein alue on oppilaiden emotionaalinen turvallisuus, rauhallinen hyvänolon tunne. Vaikka koulut täytettäisiin televisiokameroin, metallinpaljastimin ja vartijoin mikään ei paljasta oppilaan sisäistä maailmaa, joka kulkee hänen mukanaan kaikkialla.

Koulu ei voi vaikuttaa oppilaiden mielenterveyteen ja emotionaaliseen turvallisuuteen ja mielenterveyteen kuin rajoitetusti, sillä perusta luodaan kotona. Tämä ei kuitenkaan vapauta koulua vähäisemmässäkään määrin omasta vastuustaan. Opettaja-kasvattajien olisi myönnettävä, että voimme tehdä enemmän koulun turvallisen oppimisympäristön hyväksi.

Media ja mainokset korostavat miten tärkeää jokaisen on täyttää sekä ulkonäköön että suorituskykyyn liittyvät vaatimukset. On luonnollista, että moni lapsi ja nuori alkaa tuntea, ettei kelpaa. Kun keitokseen lisätään annos kilpailu-, tietoyhteiskunta- ja osaamisiturgiaa, alkavat herkimpien yksilöiden kohdalla olla kaikki katastrofin ainekset kasassa. Joku muuttuu aggressiiviseksi, toinen kääntää ongelmat sisäiseksi tuskaksi ja vihaksi, monet lapset ja nuoret jopa viljelevät itseään, jotta heidän tuskansa huomattaisiin.

Koulujen turvallisuusongelma ei ratkea valvonnan tehostamisella. Kamerat ja metallinpaljastaimet eivät

näe ihmismielen syvyyksiin. Ilman psyykkistä turvallisuutta tehokas opiskelu on mahdotonta.

Turvallisessa ympäristössä psyykkistä energiaa ei tarvitse kuluttaa uhkien torjumiseen. Koululaisen pitää kuulua tärkeänä osana kouluyhteisöön ja hänen tulee saada omistumisen elämyksiä. Liian mori koululainen joutuu kätkemään turvattomuuden tunteensa, sopeutumaan väkisin. Monet pystyvät elämään ja toimimaan jotakuinkin normaalisti. Tämä ei kuitenkaan riitä: Jokaisen oppilaan pitää saada tuntee itsensä arvoikkaaksi ihmiseksi, sekä menestyjien että ns. huonojen oppilaiden.

Koululaisen pitää pystyä ajattelemaan, tuntemaan ja toimimaan pelotta, uskaltaa yrittää sellaisitakin, missä luulee olevansa huono, uskaltaa ilmaista vapaasti ajatuksiaan, uskaltaa osoittaa aitoja tunteitaan, mikä ei tietenkään tarkoita oikeutta suunnata väkivaltaista vihaa muihin ihmisiin. Turvallisuus on oikeutta kysyä opettajalta mitä tahansa ilman nolaamisen pelkoa, turvallisuus on sitä, että tuntee itsensä arvostetuksi riippumatta siitä miten hyvin suoriutuu suhteessa muihin.

Oppilaan perustarpeet

Jouko Kari on kuvannut oppilasta tukevaa kasvatustarpeita, joka lähtee oppilaiden perustarpeista. Näitä tarpeita ovat:

- Perusturvallisuuden tarve. Ellei lasta rakasteta ja hyväksytä sellaisena kuin hän on, on hänen ehkä itsekäin myöhemmin vaikea hyväksyä muita ihmisiä. Oppilaille tulisi taata koulussa perusturvallisuus. Tähän kuuluu esimerkiksi oma luokka johon hän tuntee kuuluvansa.

- Kiitoksen ja tunnustuksen tarve. Varsinkin nuorimmat oppilaat tavoittelevat opettajan tunnustusta ja kiitosta. Tämä kannustaa heitä entistä parempiin suorituksiin. Ammatitaitoinen opettaja löytää jokaisesta lapsesta tunnustuksen aihetta.
- Tarve uuden kokemuseen, tietämiseen ja taitamiiseen. Uutuudenviehätyks houkuttelee oppimiseen. Lisäksi tarvitaan itseluoottamusta ja varmuutta.
- Vapauden tarve. Rajaton vapaus koulussa ei ole mahdollista. Lasta tulee tukea löytämään oma paikkansa yhteisössä. On tärkeää, että lapsi huomaa omilla tekemisillään ja luovuudellaan olevan merkitystä myös toisille.
- Tarve kantaa vastuuta itsestään ja muista. Lapsilla on tarve päteä. Vastuun kehittyminen merkitsee sitä, että lapsi on tärkeä myös toisille ihmisille.
- Esteettisyyden tarve. Kouluympäristön esteettinen arvoittaminen, eli tietoinen kauneuteen pyrkiminen kehittää persoonallisuutta.
- Vapaan ilmaisuuden tarve. Oman ilmaisuuden erityispiirteet tekevät lapsesta omaleimaisen persoonallisuuden.

Koulun ilmasto muodostuu monien tekijöiden yhteisvaikutuksista: kouluympäristöstä, oppilaiden kodeista, opettajien ominaisuuksista ja koululle annetuista resursseista. Turvallisuutta lisäävä opettaja on kiinnostunut oppilaan ideoista ja kokemuksista ja ottaa huomioon oppilaidensa kehitykselliset, älylliset ja tunteisiin liittyvät tarpeet. Turvallisessa koulussa oppilas tietää mitä häneltä odotetaan, rangaituksia ei jaella odottamattomista syistä, joiden perusteluja oppilas ei ymmärrä. Kehtään ei kiusata, nöyryytetä, eikä tehdä naurunalaiseksi, eikä kenellekään aiheuteta fyysisistä uhkaa. Oppilaalla on mahdollisuuksia vaikuttaa omaan opiskeluunsa.

Koulussa ei ketään syrjiä uskonnon tai rodun perusteella.

Näin lahjakas opettajaksi opiskelija nuori nainen kirjoitti itsestään ja lahjakkuudestaan:

"Minä menestyin koulussa kaikessa. Arvoisana yhäksän ritti saamaan opettajilta janoamaani hyväksyntää, täydellisen en halunnut olla.

Murrosiässä rinnassani oleva kuristava tunne elämän tarkoituksettomuudesta kiristi päivä päivältä rusentavaa otettan. Ajoin vaellalla päämäärättömästi kaduilla ja kaupungilla paetakseni omia villisti juoksevia ajatuksiani, jotka esittivät iskeviä väitteitä kaiken olemassaolon turhuudesta, elämän mielettömyydestä. Ainoa, joka toi heikkellistä lohdutusta ahdistukseeni, oli rakastamani ja vihaamani Salainen ystävä, ruoka. Niinpä minulle puhkesi kolmetoista vuotiaana Se Riivattu Tauti.

Se piti minua raudanlujassa otteessaan kymmenen piinaavaa vuotta. Monta kertaa päivässä söin, söin, söin niin kuin mielipuoli, sulloin ruokaa henkeni kaupalla sisältämyksini, tuhlasin kaikki rahani suoraaan suuhun. Tein miitä tahansa, että saisin edes pienen hetken kokea sen mystisen lohdutuksen, hyvän olon tunteen, ikään kuin paluun äidin kohtuun, jonka ruoka minulle toi.

Ruoka vatsassani kuuli minun tuskani, se täytti hetkek-si sisäisen tyhjiyteni olemassaolonsa suloisella täyteydellä. Ruoka hyväili pääitäni lohduttavasti, makea possunnunki kertoi hyväksyvänsä minut sellaisena kuin olen. Ruoka oli olemassa minua varten. Se oli uskollinen ystävä, joka ei minua hylkäisi.

Elinistäni kärsi ja vapisi jatkuvaasta oksentamisesta, sydämeni pomppi rytmihäiriöissään, suola-arvojen heitellyssä, häpeällisen käyttäytymiseni vuoksi itseihoni kasvoi. Pelkäsin kuollakseni minussa asuvaa paha, jonka edessä olin täysin voimaton. Olin täynnä vihaa, mutta silti pohjimmallinen tarpeeni oli vain tulla rakastetuksi ja hyväksytyksi sinä, miitä

olen, en siksi, mitä teen. Syvästi uskoin, että jos muut olisivat saaneet tietää ongelmastani, he olisivat hylänneet minut. Luulin, että ihmiset rakastavat minua tekojeni perusteella, vain silloin, jos olisin täydellinen ihminen, kaksessa hyvä, vailla virhettä."

Koulumaailma on niin tulvillaan sanoja, että oleellista on vaikea tunnistaa. Ehkä oleellinen ei ole muodikkaa, koska se on niin yksinkertaista. Oleellisinta on se, että kaikista oppilaista välitetään. Turvallisuuden ja yhteiskunnallisuuden varaan rakentuu opiskelun halu ja oppimisen kyky. Niiden varaan rakentuu usko itseensä ja siihen, että elämä voi olla hyvä ja kaunis.

Koulut ja korkeakoulut eivät voi toimia kotien korvikkeina, mutta joka ikisen niissä työskentelevän tulee muistaa että oppilaiden perusturvallisuutta ei saa vaarantaa uhkailemalla, nöyryyttämällä tai tulevaisuudella pelottelemalla. Hyvät arvosanat ovat toissijaisia, jos oppilaan sisäinen maailma on kaaoksessa. Tärkeä viesti kasvattajille on: "Pohjimmainen tarpeeni oli vain tulla hyväksytyksi sinä mitä olen."

Jokainen ihminen on omaleimainen, ainutkertainen yksilö, jota ei voida korvata toisella, heittää laaduttomana syrjään elämän valtavrasta, jos hänestä ei ole hyötyä. Kasvattaja-opettaja tarjoaa oppilalleen kasvuympäristön, jossa lapsen oppimista tuetaan ikäkauden ja kehitysvaiheen mukaisin tavoittein. Ammattitaitoinen opettaja ymmärtää, että tehokas opiskelu on mahdollista vain, jos oppilaan perustarpeet on ensin tyydytetty. Fyysisistä tarpeista huolehtiminen on ensisijaisesti koulun tehtävä, vaikka ei kouluakaan voi vetäytyä vastuutaan.

Tärkeintä olisi ymmärtää mikä merkitys hyväksymisen ja yhteenkuuluvuuden tunteilla on oppilaan elämälle. Vain niiden luomalle tukevalle pohjalle rakentuvat

tehokas opiskeluhalu, luovuus ja arvokas, onnellinen elämä.

Koulun psykologista ilmasto on vaikea mitata täsmällisesti, sen vain tuntee. Hyvä koulu henkii lämpöä, turvallisuutta ja hyvää oloa, jopa luovuutta. Kouluyhenteisön jäsenet tuntevat kuuluvansa ryhmään, sitoutuvat sen tavoitteisiin ja arvoihin. Hyvässä koulussa ihmiset osoittavat keskinäistä kunnioitusta ja huolenpitoa. Muista välittämisen tulisi olla mukana keskeisenä kaikessa kouluelämässä. Ongelmaoppilaista tehdyt tutkimukset osoittavat, että huolenpidon ja välittämisen puute on pätekkijä koulun keskeyttämässä. Kaikilla on tarve tulla hyväksytyksi ja kuulua yhteisöön.

Jos koulun henkiosuhteet ovat hyvät, jokainen opettaja ja oppilas tuntee, että hän saa apua ongelmistaan, eikä häntä jätetä yksin vaikeissakaan tilanteissa. Hän aisti, että häntä kunnioitetaan ja hänestä välitetään. Tämä puolestaan vaikuttaa suotuisasti, paitsi viihtyvyyteen, myös opiskelumotivaatioon.

Jatkuvasti häiritsevä oppilas ei kuulu luokkaan; hän tarvitsee apua ja hänen pitäisi olla oikeutettu sitä saamaan. Käyttäytymishäiriöt ovat eriaisteisia ja erilaisia. Näkyvintä on väkivaltainen käyttäytyminen, mutta usein vaarallisinta on oppilaan kääntymisen sisänpäin, eristäytyminen omaan maailmaansa.

Kouluissa on paljon oppilaita, jotka tuntevat itsensä tyhmiksi, tietyissä aineissa lahjattomiksi, rumiksi, opettajan tai oppilastoverien syrjimiksi, jopa vihaanniksi. Ovatko tunteukset objektiivisesti oikeita on toisarvoista. Kärsivälle oppilaalle ne ovat kuitenkin tosia. Tunteukset aiheuttavat turvattomuutta, kouluvihiyttämättömyyttä ja yhdessä muiden tekijöiden kanssa jouskus koko oman ihmisarvon kieltämistä, elämän merkityksen katoamista.

Alice Miller on korostanut, että ihmiset, joiden mielen eheyttä ei ole lapsuudessa tuhottu, joita on suojeltu, kunnioitettu ja kohdeltu rehellisesti, kasvavat vastuutuntoisiksi ja empaattisiksi yksilöiksi. He pystyvät nauttimaan elämästä eikä heillä ei ole tarvetta tuhota itseään tai muita. He käyttävät voimaansa puolustaakseen itseään, eivät hyökätäkseen muita vastaan. He eivät pysty toimimaan muuten, kuin että kunnioittavat ja suojaavat heikompiensa, etenkin lapsia. Maailmaa pelolla ja väkivallalla hallitsevat hirmuvallitit ovat malliesimerkkejä siitä, mihin turvaton, väkivaltainen, tunnekylinä kasvatus voi johtaa. Koettu pahuus on kostettava mahdollisimman monille, muut on tuhottava tunteettomasti.

Suomalaiset opettajat ovat kansainvälisestikin vertaillen poikkeuksellisen hyvin koulutettuja ammattilaisia. Koulutus on antanut heille hyvät edellytykset opettaa tehokkaasti ja toimia kasvatuksellisesti järkevästi, oppilaidensa parhaaksi. Opettajakin on kuitenkin vain ihminen, aivan liian usein kohtuuttoman työtaakan, ristiriitaisten vaatimusten, ylisuurten opetusryhmien ja vähäisten resurssien uuvuttama. Päätätäjät rehvasestelevat sillä miten paljon Suomi sijoittaa koulutukseen. Hiljiaan ollaan kuitenkin siitä, että suurimmat rahat on sijoitettu aivan muualla kuin peruskouluhin, lukioiduin ja ammattikouluhin.

Koulut ovat turvallisia silloin, kun jokainen opettaja ja oppilas, arinta ja huomaamattominta tyttöä ja poikaa myöten, saisi tuntea kelpaavansa ja kuuluvansa joukkoon. Ketään ei voi korvata toisella, kaikkia pidetään huolta. Näissä oloissa jokaisen koululaisen lahjakkuus, tehokkuus ja luovuus voisi puhjeta kukkaan luonnon aikataulun mukaisesti, monta elämää pelastuisi ja mahdollisimman moni saisi tuntea elävänsä arvokasta elämää.

Oppilaat ovat erilaisia. Tärkeää on, että oppilas luokouluksa realistisen kuvan omista kyvyistään ja taidoistaan. Aivan liian moni aikuinen luulee koulukokemuksensa vuoksi olevansa parantunut lähtien matemaattikassa, käsitöissä, kielissä, liikunnassa tai musiikissa, koska on joskus leimautunut sellaiseksi. Harva luulee itsestään liikoja. Hyvä koulu antaa aineksia myönteisen, mutta realistisen minäkuvan luomiseksi jokaiselle oppilaalle.

Puhe jatkuvan muutoksen tärkeydestä ja yksipuolisen tehokkuuspropaganda on ajanut tunnollisimmat opettajat fyysisesti ja henkisesti loppuun. Sama uhkaa yhä useampia oppilaita, jos ei ymmärretä, että ihminen kasvaa biologisten ja psykologisten lakien määrittämässä aikataulussa. Maailma muuttuu, mutta ihmisen kehityksen vauhti pysyy samana.

Hyvä koulu on kiiretön. Ahkeraksi pitää oppia, mutta ahkeruus ei ole sama asia kuin maaninen suorittamisen pakko, joka tappaa luovuuden ja oma-aloitteisuuden. Hyvässä koulussa koulun henkilökunta ja vanhemmat tekevät yhteistyötä toisiaan kuunnellen. Vanhemmat vastaavat kotikasvatuksesta, opettajat koulukasvatuksesta. Päämäärä on kuitenkin sama: oppilaan kasvu tasapainoiseksi, tehokkaaksi, oikean ja väärän myös teoissaan erottavaksi ihmiseksi.

Koulun tärkein arvo on ihmisarvo. Jokainen kelpaa, ketään ei voi korvata toisella. On tärkeää jakaa tunnustukset ja palkkiot siten, että ne eivät johda pelkästään sosiaaliseen vertailuun ja hyvien arvosanojen metsästämiseen. Vaikka tunnustuksen antaminen onkin tärkeää, olisi huolehditava, että koulun palkitsemisysteemit eivät perustu ainoastaan normatiivisiin kilpailukriteereihin. Tästä seuraisi, että samat oppilaat saavat jatkuvasti tunnustusta ja muut jäävät sitä vaille.